

A SZERKESZTŐK BEVEZETŐ MEGJEGYZÉSEI

Amint e kötet ún. előlapjain is olvasható, 1980 és 1992 között Afrikai Kutatási Program működött az ELTE-n, előbb rövid időre a bölcsészkar Folklore Tanszékén, majd Köpeczi Béla akkori művelődési miniszter tanácsára (Biernaczky Szilárd egyetemi státusának az áthelyezésével) a természettudományi kar Földrajzi Intézetében, a Regionális Földrajzi Tanszéken. Utóbbi helyen az akkori tanszék- és intézetvezető, Sársfalvi Béla professzor a jó gazda szemével hízaltta a jószágot, és a mind jobban kiszélesedő „szabad kutatási társulás” szárba szökkenet.

Az AKP mintegy 10 aktív éve (1982–1992) során számos tudományos ülést (köztük a legemlékezetesebb a Bodrogi Tibor elhunytja alkalmából 1986-ban megtartott emlékülés). Továbbá három nemzetközi konferenciát rendezett (1982, 1984, 1989). Valamint kiadta az első konferencia anyagát két kötetben (*Folklore in Africa Today, Artes Populares 10-11.*), az *Africana/Budapest* című idegen nyelvű periodika első két kötetét és egy folytatás nélkül maradt könyvsorozat első kötetét (Daniel and Brunhilde Biebuyck: „We test those whom we marry” An analysis of thirty-six Nyanga Tales, 1987, 115 old., Traditional Cultures in Modern Africa – 1)

Ennek az afrikanisztikai diszciplína hazai megszületése szempontjából jelentős évtizednek kétségt kívül kiemelkedő eseménye volt a Teleki Sámuel-féle egykori kelet-afrikai felfedező útjának 100. évfordulójára szervezett expedíció, amelyben lényegében csak olyan kollégák vettek részt, akik valamilyen (szorosabb vagy kevésbé szoros) kapcsolatban álltak az AKP-val. Kár, hogy amint a sivár 1990-es évtizedben a nagy Afrika-konferenciák második és harmadik rendezvényének aktái sem láthattak napvilágot, ugyanígy (két inkább népszerű könyvtől, Kubassek és Vojnits András munkáitól eltekintve és néhány rövid beszámólótól eltekintve) az expedíció tudományos eredményeit összefoglaló kötet elkészülése is mindmáig várat magára. Füssi Nagy Géza és Sárkány Mihály beszámolója kb. 35 oldalon Füssi Nagy Géza poszthumusz tanulmánykötetben most lát napvilágot.

A rendszerváltást követő években azonban a hazai politika, gazdaság, oktatás és tudományosság figyelme hosszú évekre (több mint egy évtizedre) elkerülte Afrikát. A kapcsolatok beszűkültek, a magyar állam

tucat számra zárt be követségeket a kontinens országaiban, a kölcsönös kereskedelmi forgalom a mélypontjára zuhant, a korábban nagy számban hazánkban tanuló afrikaiak száma szinte nullára csökkent. És eközben a nyolcvanas évek próbálkozásai (persze még ebben az időszakban sem lehetett az afrikanisztikát az akadémiai jelleggel elismert diszciplínák sorába bevezetni itthon) semmivé lettek.

Az időközben (és az AKP 1992-es lezárulása után) e sorok egyik írója (B. Sz.) javaslatára létrejött Magyar Afrika Társaság az elmúlt másfél évezed során az értetlenség és közömbösség folyosóin bukácsolt. Jóllehet működését (és ezt nem hallgathatjuk el) vezetésének tehetetlensége és sikertelen próbálkozásai is megterhelték. Hozzá kell viszont tennünk, hogy a sivárságnak ezekben az éveiben ugyanez a szervezet megrendezett néhány tudományos ülést (pl. Keszthelyi Tibor emlékére stb.), továbbá megjelentette az *Africana Hungarica* című periodika első két számát. Továbbá nem feledkezhetünk meg arról a nagyfontosságú tényről sem, hogy ezekben az években Füssi Nagy Géza vezetésével megkezdte működését az ELTE bölcsészkarán (az Általános Nyelvészeti Tanszék mellett) az Afrikanisztikai Oktatási Program, amely ha önálló diplomát nem is, de diploma mellékletként szerepeltethető bizonyítványt kiadhatott. Az Afrika iránt (végül is a hazai közélet számára teljes mértékben ismeretlenül, vagyis így igen rejtett formában meglévő) hazai érdeklődés mértékére jól rávilágít az a tény, hogy e kurzus létszáma gyakorta az évi több száz főt is elérte.

E sorok egyik írója (B. Sz.), mint az újonnan megalakult Károli Gáspár Református Egyetem tanára (1993-2000) a Történeti Intézetben kötelező tárgyként tartott kulturális antropológiai bevezetője mentén megpróbálkozott az AKP újraéltetésével. Azonban azon kívül, hogy hatására száznál több szemináriumi dolgozat diákszerzője választott afrikai témát ezekben az években, továbbá hogy talán két alkalommal a KRE bölcsészkarai dísztermében tudományos ülés is szerveződött, valamint hogy ezen a helyszínen kerülhetett sor kandidátusi dolgozatának (*Az afrikai hőseposz típusa*) szakmai megvitatására, majd megvédésére (1996), ezekben a keretekben nem sok történhetett.

E sorok másik írója (B. G.) már ugyancsak résztvevője volt az AKP tevékenységének és az általa rendezett nemzetközi konferenciát rendezett (1982, 1984, 1989). Búr Gábor az első konferencia dokumentumanyagában mint résztvevő szerepel. A második konferencián már előadó és a szervező bizottság tagja. A harmadik, mintegy 430 fős (többek között 130 afrikai kollégát vendégül látó) nagy nemzetközi konferencia esetében viszont a szervező bizottság főtitkára, a közel két éves előkészítő munka legfőbb motorjainak egyike.

A kádári korszak utolsó évében többen is jártak hazánkból az apartheid végórát nyögő Dél-Afrikai Köztársaságban. Így a South Africa Foundation meghívására Balázs Judit közgazdász (utóbb egyetemi tanár és rektorhelyettes a Soproni Egyetemen) és egy a HM által kijelölt

alezredes társaságában e sorok egyik írója (B. Sz.) is eljutott ebbe az addig elzárt (vagy inkább csak elzártnak hitt) országba. Nem sokkal később pedig e sorok másik Írója (B. G.) is meghívást kapott, és így az ő ismeretei is kiteljesedhettek a helyszínen (terepen) szerzett benyomásokkal.

Így aztán nem véletlen, hogy visszatérésünk után mind magyar, mind az akkor éppen megnyíló budapesti dél-afrikai diplomáciai kirendeltség részéről ösztönzést kaptunk egy baráti társaság megalakítására. A rövidesen megalakuló Magyarországi Dél-Afrika Egyesület (MADAE) 1990 és 1998 között viszonylag széleskörű aktivitást fejtett ki (számos ülés, rendezvény mellett egy objektív okok folytán viszonylag szűkebbre sikerült nemzetközi konferencia, valamint a hivatalos dél-afrikai ország ismertető kiadványának két kiadása mutatja ezt a lendületet). Az egyesület munkáját végezve ismét mód nyílt egy területen legalább mozgósítani az afrikanisztika területén meglévő hazai, főleg egyetemi erőket, hiszen B. Sz. az elnöki, B. G. a főtákos szerepet töltötte és tölti be ma is (az említett Balázs Judit professzor pedig attól kezdve és mindmáig a 2008-tól kezdve Magyarországi Afrika–Dél-Afrika Társasággá alakult szervezet társelnöke).

2002 tekinthető talán annak az esztendőnek, amikor a változások előszele érezhetővé vált. B. Sz. és B. G. megbeszélést kezdeményezett utóbbi tanszékvezetőjével, az afrikai ügyekben ugyancsak érdekelt (a szuahéli nyelvet is ismerő) Balogh András professzorral (ELTE BTK Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék), aki lehetővé tette, hogy a Mundus Magyar Egyetemi Kiadónál addig mintegy szakmai könyvsorozati tervként megbújó AKP ismét tanszéki háttérrel rendelkezzen. Ettől kezdve néhány alkalommal tehát a bölcsészkar új központi épületének második emeletén tartottunk megbeszélést. B. Sz.-nek és Búr Gábornak a Füssi Nagy Géza által irányított afrikanisztikai oktatási programba való bekapcsolódása tette nyilvánvalóvá, hogy a program mellé csoportosult egy olyan fiatal, felkészült és tehetséges gárda, amely komoly reményeket adhat arra, hogy akár egyetlen ostorcsattintásra megszülessen rendezett egyetemi (akadémiai) keretek között végre az oly régóta áhított hazai afrikanisztika disciplina.

Időközben kezdetét vette a portugál tanszék docense, Rákóczi István kezdeményezésére az Európai Expanzió Oktatási Program, amely lényegében gyarmatosítás történettel foglalkozva ugyancsak helyet adott fennállása idején (kb. 2002-től 2009-ig) afrikai tematikájú kurzusok megvalósításának. (Ebben is mindkét előszóíró részt vett afrikanisztikai témájú szemináriumokkal.)

Újabb hullámot vetettek a 2004-től, még inkább 2005-től felerősödő próbálkozások, talán részben Tony Blair ismert és nagy figyelmet keltő felhívása nyomán is. Kialakult a pécsi tudományegyetemen is egy afrikai érdeklődésű csoport, amely megindított egy folyóiratot (Afrikai Tanulmányok), napjainkra pedig létrehoztak egy Afrika Kutató Központot,

és időközben konferenciákat is szerveztek és szerveznek. Igen széleskörű mozgás indult meg a civil társadalomban, alapítványok, egyesületek, programok sora jött létre. Közülük megemlítjük e helyütt az Afrikai-Magyar Egyesületet, amely szerencsés finansziális kondícióknak köszönhetően számos országos figyelmet keltő akciót szervezett, legutóbb pedig a tudománynak is áldozott a Torday-Kongó Program életre hívásával.

És végül reményeink vannak abban a tekintetben, hogy az ELTE két megszűnt oktatási programja helyébe lép rövidesen az ELTE Bölcsészkarán előkészítés alatt álló afrikanisztikai M. A. Program, amelynek irányítását a tervek szerint e sorok egyik írója (B. G.) látja majd el.

Biernaczky Szilárd – Búr Gábor